

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 11.07.2007
SEC(2007)1009

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή – γιατί χρειάζεται μια διαβούλευση για τα σχολεία;.....	3
2	Εξελίξεις και προκλήσεις	6
2.1	Βασικές ικανότητες για όλους	6
2.2	Η προετοιμασία των Ευρωπαίων για τη διά βίου μάθηση	6
2.3	Συμβολή στη διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη	7
2.4	Η αντιμετώπιση των προκλήσεων στις κοινωνίες μας.....	8
2.5	Σχολείο για όλους	9
2.6	Η προετοιμασία των νεαρών Ευρωπαίων για την ενεργό συμμετοχή στα κοινά	10
2.7	Εκπαιδευτικοί – βασικοί παράγοντες αλλαγής	11
2.8	Βοήθεια προς τις σχολικές κοινότητες για την ανάπτυξή τους.....	12
3	Συμπέρασμα	13
	Σύνοψη των ερωτήσεων	14

«Μην περιορίσεις τα παιδιά σου σε ό,τι έμαθες εσύ γιατί αυτά γεννήθηκαν σε άλλη εποχή.» (Εβραϊκή παροιμία)

1 Εισαγωγή – γιατί χρειάζεται μια διαβούλευση για τα σχολεία;

Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για την οργάνωση και το περιεχόμενο των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να τα υποστηρίζει στο έργο τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν και να εκσυγχρονίσουν την πολιτική τους στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, συνεργάζεται στενά μαζί τους με δύο κυρίως τρόπους: με το πρόγραμμα εργασίας «εκπαίδευση και κατάρτιση 2010», στο πλαίσιο της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισαβόνας, το οποίο διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών, δεδομένων και καλών πρακτικών μέσω της αμοιβαίας μάθησης και της αξιολόγησης από ομοτίμους· με το νέο πρόγραμμα διά βίου μάθησης¹, μέσω του οποίου η Επιτροπή πρόκειται να επενδύσει σχεδόν 7 δισεκατομμύρια ευρώ σε μια επταετία σε προγράμματα παροχής νέων εκπαιδευτικών ευκαιριών για χιλιάδες μαθητές, φοιτητές και εκπαιδευτικούς.

Η σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση² έχει αναγνωριστεί εδώ και πολύ καιρό. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε επανειλημμένα τη σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για τη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς επίσης και για την κοινωνική συνοχή. Οι κοινές εκθέσεις για την απασχόληση έδωσαν διαδοχικά έμφαση στα θέματα της παιδείας· η τελευταία έκθεση, για το 2006/2007³, συνιστά περισσότερες επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο με τη βελτίωση της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων και αναγνωρίζει την αυξανόμενη σημασία της διά βίου μάθησης στα εθνικά προγράμματα μεταρρύθμισης. Δίνει επίσης έμφαση σε ειδικά προβλήματα, όπως είναι το διαρκές πρόβλημα της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, και υποστηρίζει ότι πολύ συχνά τα εκπαιδευτικά συστήματα οξύνουν τις υφιστάμενες ανισότητες και ότι οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να είναι συνολικότερες, να βασίζονται σε έναν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό πολιτικής και στην καλλιέργεια πνεύματος αξιολόγησης.

Η πρόκληση την οποία αντιμετωπίζουν τα εκπαιδευτικά συστήματα μπορεί να περιγραφεί συνοπτικά με τους όρους που χρησιμοποίησε η Επιτροπή στην ανακοίνωση που εξέδωσε το 2006 με θέμα την προώθηση της αποδοτικότητας και της ισότητας των συστημάτων εκπαίδευσης. Τα συστήματα πρέπει να είναι αποδοτικά, παράγοντας υψηλά επίπεδα αριστείας, και, ταυτόχρονα, ισότιμα, εξυπνώνοντας το γενικό επίπεδο των δεξιοτήτων. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ορισμένες από τις σπουδαιότερες προκλήσεις, που έχουν τη μεγαλύτερη σημασία για την ευημερία των ατόμων και για το καλό της κοινωνίας, συνδέονται με την ποιότητα της αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και ξεκινούν από τη μάθηση σε πρώιμη ηλικία και την προσχολική εκπαίδευση.

¹ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/newprog/index_en.html

² Η στρατηγική της Λισαβόνας εγκρίθηκε το Μάρτιο του 2000 και αποσκοπεί να καταστήσει την ΕΕ την πιο δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία του κόσμου έως το 2010. Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει διάφορους τομείς πολιτικής, από την έρευνα και την ανάπτυξη έως το περιβάλλον και την απασχόληση.

³ http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/employ_en.htm

Τα θέματα που αφορούν τα σχολεία τείνουν έτσι να καταλάβουν κεντρική θέση στον εθνικό πολιτικό διάλογο για την παιδεία. Το σχολείο⁴ είναι ο τόπος στον οποίο οι περισσότεροι Ευρωπαίοι περνούν τουλάχιστον εννέα με δέκα χρόνια της ζωής τους⁵. Εκεί αποκτούν τις βασικές γνώσεις τους, τις δεξιότητες και ικανότητές τους και πολλά από τα βασικά τους πρότυπα, μαθαίνουν στάσεις ζωής και αξίες που θα τους καθοδηγούν σε όλη τους τη ζωή. Το σχολείο, συμπληρώνοντας το βασικό ρόλο των γονιών, μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να αναπτύξουν τις κλίσεις τους και να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους για την προσωπική τους (συναισθηματική και διανοητική) εξέλιξη και ευημερία. Εάν ο σκοπός του σχολείου είναι να προετοιμάζει ανθρώπους για να ζήσουν στο σύγχρονο κόσμο, τότε θα πρέπει να τους βάζει στο δρόμο της μάθησης εφ'όρου ζωής. Μια καλή σχολική εκπαίδευση θέτει επίσης τα θεμέλια για μια ανοιχτή και δημοκρατική κοινωνία μαθαίνοντας στους ανθρώπους την άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, την αλληλεγγύη και τη συμμετοχική δημοκρατία.

Μέχρι τώρα, ωστόσο, οι πρωτοβουλίες και οι διαδικασίες προβληματισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη της στρατηγικής της Λισαβόνας έτειναν να επικεντρώνονται σε άλλες πτυχές των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, για παράδειγμα, στην επαγγελματική κατάρτιση και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το σχολείο, παρόλο που ο ρόλος του είναι θεμελιώδης για την επίτευξη των κοινών στόχων που παρουσιάζονται στο πρόγραμμα εργασίας της «εκπαίδευσης και κατάρτισης 2010», δεν έχει αντιμετωπιστεί διεξοδικά μέχρι σήμερα.

Αν και υπάρχουν πολλά παραδείγματα επιτυχημένων σχολείων σε όλη την Ευρώπη, υπάρχουν επίσης ενδείξεις ότι πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για τη βελτίωση των γραμματικών γνώσεων των δεκαπεντάχρονων παιδιών, τη μείωση του αριθμού των παιδιών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο και την αύξηση του ποσοστού ολοκλήρωσης της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στοιχεία που αποτελούν όλα τους καίρια σημεία αναφοράς της στρατηγικής της Λισαβόνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Σήμερα:

- Το ένα πέμπτο των παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών φτάνει μόνο στο κατώτατο επίπεδο ικανότητας ανάγνωσης.
- Περίπου το 15% των ατόμων ηλικίας 18 – 24 ετών εγκαταλείπουν το σχολείο πρόωρα.
- Μόνο το 77% των ατόμων ηλικίας 22 ετών έχει ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση⁶.

Το ζήτημα των δεξιοτήτων είναι ζωτικό. Περίπου το ένα τρίτο του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού είναι χαμηλής ειδίκευσης, όμως, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, έως το 2010 το 50% των θέσεων εργασίας που θα έχουν δημιουργηθεί θα απαιτούν εργαζομένους υψηλής ειδίκευσης και μόλις το 15% θα αφορούν ανθρώπους με βασική σχολική εκπαίδευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα σχολεία δυσκολεύονται να κινήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών για τα βασικά μαθήματα της φυσικής, της χημείας και των μαθηματικών, που είναι καίριας σημασίας για την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης. Τα κορίτσια έχουν λιγότερο καλές επιδόσεις στα μαθηματικά και στη φυσικοχημεία από τα αγόρια, ενώ υπάρχουν και άλλες σημαντικές ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων: τα αγόρια τα καταφέρνουν ολόένα και

⁴ Το παρόν έγγραφο δίνει έμφαση κυρίως στα συστήματα και στα ιδρύματα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

⁵ Eurydice: *Βασικά δεδομένα 2005 (Key data 2005)*, πίνακας B1.

⁶ *Πρόοδος προς τους στόχους της Λισαβόνας στην εκπαίδευση και την κατάρτιση SEC (2006) 639.*

λιγότερο καλά στην ανάγνωση· τέλος, τα αγόρια εγκαταλείπουν το σχολείο συχνότερα από ότι τα κορίτσια.

Επιπλέον, σύμφωνα με στοιχεία, τα υψηλής ποιότητας προσχολικά προγράμματα που επικεντρώνονται όχι μόνο στη μάθηση αλλά και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και της κοινωνικότητας έχουν μακροπρόθεσμα οφέλη για την επιτυχία και την κοινωνικοποίηση του μαθητή στο σχολείο και στη μετέπειτα ζωή του, ειδικά όταν ο μαθητής προέρχεται από τα πιο μειονεκτικά στρώματα και όταν τα προσχολικά αυτά προγράμματα ακολουθούνται στη συνέχεια από παρεμβάσεις, όπως η στήριξη για την εκμάθηση γλωσσών και για την κοινωνική προσαρμογή⁷. Πέρα από αυτό, η παροχή μάθησης σε πρώιμη ηλικία και προσχολικής εκπαίδευσης διαφέρει πολύ από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Επιπλέον, αν και κανένα σχολικό σύστημα δεν παρέχει την ίδια ποιότητα εκπαίδευσης για όλους, το εύρος της ανισότητας μεταξύ μαθητών είναι πολύ διαφορετικό από χώρα σε χώρα⁸, πράγμα που δηλώνει ότι υπάρχει περιθώριο για βελτίωση σε αυτό τον τομέα.

Ακριβώς σε αυτή τη βάση αποφάσισαν οι υπηρεσίες της Επιτροπής να δρομολογήσουν την παρούσα διαβούλευση.

Οι συμμετέχοντες καλούνται (1) να εντοπίσουν τις ενέργειες που απαιτούνται στο εθνικό τους πλαίσιο για να εξασφαλιστεί ότι τα σχολεία προσφέρουν την ποιότητα εκπαίδευσης που χρειάζεται για τον 21ο αιώνα· και (2) να εντοπίσουν εκείνες τις πτυχές της σχολικής εκπαίδευσης στις οποίες μπορεί η συνεργασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης να βοηθήσει τα κράτη μέλη να εκσυγχρονίσουν τα συστήματά τους⁹. Γι' αυτό το σκοπό, η Επιτροπή καλεί τους συμμετέχοντες στη διαβούλευση να χρησιμοποιήσουν το πλαίσιο θεμάτων και ερωτημάτων που παρουσιάζεται στο τμήμα 2, το οποίο περιλαμβάνει, αφενός, θέματα που έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων σε επίπεδο ΕΕ και, αφετέρου, θέματα που δεσπόζουν σε εθνικές συζητήσεις.

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής, στο πλαίσιο του ρόλου τους που είναι η στήριξη των κρατών μελών, θα βασιστούν σε αυτές τις πληροφορίες καθώς και σε άλλες πηγές¹⁰ για να εντοπίσουν τους τομείς εκείνους στους οποίους οι ανταλλαγές εμπειριών και η συνεργασία θα είναι περισσότερο επωφελείς για τις μελλοντικές εργασίες στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας της «εκπαίδευσης και κατάρτισης 2010». Τα αποτελέσματα της διαβούλευσης θα συζητηθούν επίσης σε συνέδριο που θα διοργανωθεί από την πορτογαλική προεδρία της Ένωσης το Νοέμβριο του 2007.

⁷ Παράρτημα της ανακοίνωσης της Επιτροπής με τίτλο *Αποδοτικότητα και ισότητα στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης*, 2006, σημείο 2.2.

⁸ ΟΟΣΑ: *Η μάθηση για τον κόσμο του αύριο, πρώτα αποτελέσματα της μελέτης PISA 2003 (Learning for Tomorrow's World, First Results from PISA 2003)*, Πρόγραμμα Διεθνούς Αξιολόγησης των Μαθητών, Παρίσι, 2004

⁹ Η δράση σε επίπεδο ΕΕ υλοποιείται κυρίως μέσω του προγράμματος εργασίας «εκπαίδευση και κατάρτιση 2010» και μέσω της υποστήριξης των εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης

¹⁰ Π.χ. εθνικές εκθέσεις στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας «εκπαίδευσης και κατάρτισης 2010», εκθέσεις για τα εθνικά προγράμματα μεταρρύθμισης κ.λπ.

2.1 Βασικές ικανότητες για όλους

Η φοίτηση στο σχολείο άρχισε να γίνεται μαζική σε μια εποχή που ήταν δυνατό να προβλεφθούν με σχετική βεβαιότητα οι γνώσεις και οι δεξιότητες που θα χρειαζόνταν οι μαθητές στην ενήλικη ζωή τους. Κάτι τέτοιο είναι λιγότερο πιθανό να ισχύει στο μέλλον. Οι νέοι δεν μπορούν πια να περιμένουν ότι θα περάσουν όλη τους τη ζωή στον ίδιο τομέα απασχόλησης ή ακόμη και στον ίδιο τόπο· η επαγγελματική τους διαδρομή θα αλλάζει με απρόβλεπτους τρόπους και θα χρειάζονται ευρύ φάσμα γενικών δεξιοτήτων που θα τους επιτρέπουν να προσαρμόζονται. Σε έναν ολοένα πιο σύνθετο κόσμο η δημιουργικότητα, η ικανότητα πλευρικής σκέψης, οι εγκάρσιες δεξιότητες και η προσαρμοστικότητα τείνουν να έχουν μεγαλύτερη αξία από συγκεκριμένους κορμούς γνώσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, για να βοηθήσει τα κράτη μέλη να προσαρμόσουν τα σχολικά τους προγράμματα στις σύγχρονες ανάγκες, εξέδωσε πρόσφατα το «ευρωπαϊκό πλαίσιο βασικών ικανοτήτων»¹¹, ένα εργαλείο αναφοράς για τις βασικές ικανότητες που χρειάζονται όλοι οι άνθρωποι για να πετύχουν στη ζωή τους σε μια κοινωνία της γνώσης. Οι βασικές ικανότητες αφορούν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που εξυπηρετούν την προσωπική ολοκλήρωση, την κοινωνική ένταξη και ενεργό συμμετοχή στα κοινά και την απασχολησιμότητα. Περιλαμβάνουν τις «παραδοσιακές» ικανότητες, όπως είναι η γνώση της μητρικής γλώσσας, η γνώση ξένων γλωσσών, οι βασικές ικανότητες στα μαθηματικά και στις φυσικές επιστήμες και η ψηφιακή ικανότητα, αλλά και εγκάρσιες ικανότητες, όπως το «μαθαίνω πώς να μαθαίνω», η κοινωνική ικανότητα και η ικανότητα άσκησης της ιδιότητας του πολίτη, η ανάληψη πρωτοβουλίας και η επιχειρηματικότητα και η πολιτισμική ευαισθησία και έκφραση.

Το εν λόγω πλαίσιο στηρίζεται στο γεγονός ότι ένας αριθμός κρατών μελών επαναπροσδιορίζουν τα σχολικά τους προγράμματα με τέτοιο τρόπο ώστε αντί να απαριθμούν εισροές (γνώσεις που οφείλουν να μεταδώσουν τα σχολεία), καθορίζουν αποτελέσματα (δεξιότητες και στάσεις που αναμένεται να έχουν αναπτύξει οι μαθητές στα διάφορα στάδια της εκπαίδευσής τους). Τέσσερις από τις οκτώ βασικές ικανότητες που προσδιορίζονται σε αυτό είναι εγκάρσιες· το γεγονός αυτό δημιουργεί ορισμένα ζητήματα, όπως με ποιο τρόπο θα ενταχθούν μέσα σε ένα σχολικό πρόγραμμα που βασίζεται σε παραδοσιακά «γνωστικά αντικείμενα» και σε ποιο βαθμό θα πρέπει τα σχολεία να αναδιοργανωθούν ώστε να βοηθήσουν τους μαθητές να αποκτήσουν αυτό το είδος δεξιοτήτων τόσο εντός όσο και εκτός «μαθημάτων».

Ερώτηση 1: Πώς μπορούν να οργανωθούν τα σχολεία έτσι ώστε να παρέχουν σε όλους τους μαθητές το πλήρες φάσμα των βασικών ικανοτήτων;

2.2 Η προετοιμασία των Ευρωπαίων για τη διά βίου μάθηση

Η επιτυχία ενός ατόμου στην κοινωνία της γνώσης και στην οικονομία της μάθησης εξαρτάται από την ικανότητά του να συνεχίζει τη διαδικασία της μάθησης με διάφορους τρόπους σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και να προσαρμόζεται γρήγορα και

¹¹ Το «πλαίσιο βασικών ικανοτήτων» είχε ζητηθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας το 2000, με σκοπό να εντοπιστούν και να προσδιοριστούν εκείνες οι ικανότητες που θα πρέπει να έχει κάθε πολίτης για πετύχει στη ζωή του σε μια κοινωνία της γνώσης. Η σύσταση διατίθεται στη διεύθυνση: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/oj/2006/l_394/l_39420061230el00100018.pdf

αποτελεσματικά σε μεταβαλλόμενες καταστάσεις. Αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές θα πρέπει να φεύγουν από το σχολείο με τα εφόδια και τα κίνητρα για να αναλάβουν την ευθύνη της προσωπικής τους διά βίου μάθησης.

Χάρη στην εκπαιδευτική έρευνα, οι αντιλήψεις μας για τη μάθηση εξακολουθούν να εξελίσσονται αλλά μένει ακόμη πολύς δρόμος ώσπου τα διδάγματα από την έρευνα να αφομοιωθούν πλήρως στις μεθόδους διδασκαλίας και στη σχολική οργάνωση. Διεξάγονται συζητήσεις, παραδείγματος χάριν, για τα εξής θέματα: κατά πόσον έχουν ακόμη θέση οι «παραδοσιακές» μέθοδοι διδασκαλίας, δηλαδή η μετάδοση της γνώσης και η εκπαίδευση των μαθητών να την αναπαράγουν· ή κατά πόσον η διδασκαλία μεγαλύτερων μαθητών, οι οποίοι έχουν αναπτύξει επαρκώς δεξιότητες και ικανότητες για να λειτουργούν αυτόνομα θα μπορούσε ή θα έπρεπε να είναι περισσότερο μαθητοκεντρική δραστηριότητα, στην οποία ο μαθητής και ο δάσκαλος να συνοικοδομούν ενεργητικά γνώση και δεξιότητες. Οι τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών, για παράδειγμα, κρύβουν τεράστιες δυνατότητες υποστήριξης της αυτόνομης μάθησης, συλλογικής οικοδόμησης της γνώσης και ανάπτυξης των δεξιοτήτων.

Ερώτηση 2: Με ποιον τρόπο μπορούν τα σχολεία να εφοδιάζουν τους νέους ανθρώπους με ικανότητες και κίνητρα για μάθηση εφ' όρου ζωής;

2.3 Συμβολή στη διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη

Όπως σημειώνεται παραπάνω, η ανάγκη να αποκτήσουν οι νέοι τα απαραίτητα βασικά εφόδια και να βελτιωθεί το μορφωτικό επίπεδο αποτελεί ουσιώδες μέρος της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση και για την αειφόρο ανάπτυξη¹². βρίσκεται στη βάση των στόχων που έθεσαν τα κράτη μέλη στα εθνικά τους προγράμματα μεταρρύθμισης. Η ζήτηση για δεξιότητες έχει δύο σκέλη: αφενός, η ταχεία τεχνολογική πρόοδος απαιτεί υψηλές και διαρκώς αναβαθμιζόμενες δεξιότητες, αφετέρου η αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση και οι νέοι τρόποι οργάνωσης των επιχειρήσεων (π.χ. με οριζόντιες ιεραρχίες) απαιτούν κοινωνικές, επικοινωνιακές, επιχειρηματικές και πολιτισμικές γνώσεις και ικανότητες που βοηθούν τους ανθρώπους να προσαρμόζονται σε μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα.

Η αύξηση της σχολικής επιτυχίας είναι σημαντική για τα άτομα, επειδή το μορφωτικό επίπεδο το οποίο κατακτούν στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έχει καθοριστική και άμεση επίπτωση στις μετέπειτα εκπαιδευτικές κατακτήσεις τους¹³ και στους μισθούς τους¹⁴. Είναι επίσης σημαντική για την κοινωνία· δεδομένου ότι αύξηση του μορφωτικού επιπέδου (όπως μετριέται με τη μέση επίδοση σε συγκρίσιμες διεθνείς εξετάσεις μαθητών, όπως η

¹² Η στρατηγική της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη ζητά από τα κράτη μέλη να αναπτύξουν την εκπαίδευση σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν την αειφόρο χρήση ενεργειακών πηγών και μεταφορικών συστημάτων, τα αειφόρα πρότυπα κατανάλωσης και παραγωγής, την υγεία, την ικανότητα χρήσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης και την υπεύθυνη άσκηση της ιδιότητας του πολίτη στο πλανητικό επίπεδο.

¹³ Βλέπε, για παράδειγμα Rice: The impact of local labour markets on investment in further education: Evidence from the England and Wales youth cohort studies. *Journal of Population Economics* (1999) και Maani και Kalb *Childhood economic resources, academic performance, and the choice to leave school at age sixteen*. *Economics of Education Review* (2007)

¹⁴ Βλέπε για παράδειγμα Currie και Thomas *Early test scores, school quality and SES: Longrun effects on wages and employment outcomes*. *Research in Labor Economics* 20 (2001) και Murnane et al. *The growing importance of cognitive skills in wage determination*. *The Review of Economics and Statistics* 77 (1995)

PISA και το TIMSS) συνδέεται στενά με την οικονομική ανάπτυξη¹⁵, μια αύξηση του γενικού μορφωτικού επιπέδου των ευρωπαίων μαθητών σχολείου θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα της Ένωσης και την οικονομική ανάπτυξη.

Ερώτηση 3: Πώς μπορούν να συμβάλουν τα σχολικά συστήματα στην υποστήριξη της μακροπρόθεσμης διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη;

2.4 Η αντιμετώπιση των προκλήσεων στις κοινωνίες μας

Μια πρόσφατη ανακοίνωση της Επιτροπής¹⁶ και ένα πρόσφατο έγγραφο διαβούλευσης για την κοινωνική πραγματικότητα της Ευρώπης¹⁷ επισημαίνουν ότι οι πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης μπορεί να έχουν θετικό αντίκτυπο στα οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα αλλά επίσης ότι οι ανισότητες στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση κρύβουν τεράστιο κόστος. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα σχολεία μπορούν ποτέ από μόνα τους να αντιμετωπίσουν ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα· η έρευνα έχει δείξει ότι μεμονωμένες πρωτοβουλίες εκπαιδευτικής πολιτικής δεν έχουν παρά μόνο περιορισμένη επιτυχία, για παράδειγμα, στην άρση των φραγμών στην ένταξη, εκτός και αν συνδυάζονται με ευρύτερα προγράμματα κοινωνικής και οικονομικής μεταρρύθμισης, που συνδέουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση με τη δράση σε άλλους τομείς πολιτικής¹⁸. Ωστόσο, το σχολείο, γύρω από το οποίο στρέφεται η ζωή παιδιών και γονιών, αντιμετωπίζει σήμερα πολυάριθμες προκλήσεις.

Για παράδειγμα, οι μονογονεϊκές οικογένειες ή οι εργαζόμενοι γονείς μπορεί να περιμένουν από το σχολείο στήριξη είτε όσον αφορά τη φύλαξη παιδιών είτε τις εξωσχολικές δραστηριότητες.

Οι σχολικοί πληθυσμοί αντικατοπτρίζουν τις μεταναστευτικές ροές. Σε διάφορες χώρες, πάνω από το 10% των μαθητών ηλικίας 15 ετών έχουν γονείς που γεννήθηκαν στο εξωτερικό¹⁹. μερικά κράτη μέλη αντιμετωπίζουν το φαινόμενο αυτό για πρώτη φορά. Η παρουσία, σε μια σχολική κοινότητα, μαθητών και γονιών με διαφορετικές πολιτισμικές και γλωσσικές προελεύσεις μπορεί να αποτελέσει πλούσια πηγή μαθησιακών ευκαιριών²⁰, το δε σχολείο μπορεί να προσφέρει ένα ασφαλές περιβάλλον στο οποίο άνθρωποι διαφορετικών προελεύσεων μπορούν να μάθουν ο ένας από τον άλλο. Ωστόσο, η αποτελεσματική αντιμετώπιση της αυξανόμενης πολιτισμικής πολυμορφίας στις τάξεις είναι επίσης προβληματική για ορισμένα κράτη μέλη.

Οι περισσότεροι μετανάστες μαθητές έχουν όρεξη για μάθηση και θετική στάση απέναντι στο σχολείο²¹. ωστόσο, υπάρχει η ανησυχία σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι οι μαθητές που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών έχουν συχνά σημαντικά χαμηλότερες

¹⁵ Βλέπε Hanushek και Kimko *Schooling, labor force quality, and the growth of nations*. American Economic Review 90 (2000).

¹⁶ Αποδοτικότητα και ισότητα στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης· COM(2006) 481 τελικό.

¹⁷ Έγγραφο διαβούλευσης του Γραφείου Συμβούλων Ευρωπαϊκής Πολιτικής: *Europe's Social Reality*. http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_en.pdf

¹⁸ S Power, *Σύνθεση των αποτελεσμάτων της ευρωπαϊκής έρευνας στον τομέα της εκπαίδευσης με πολιτική σημασία (Policy-relevant synthesis of results from European research in the field of Education)*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Έρευνας, 2007.

¹⁹ Η ενσωμάτωση των παιδιών των μεταναστών στα σχολεία της Ευρώπης, Eurydice, 2004.

²⁰ Η πρόωθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας COM (2003) 449

²¹ Πού πετυχαίνουν οι μετανάστες μαθητές (*Where immigrant students succeed*), ΟΟΣΑ, 2006.

επιδόσεις από τους ημεδαπούς συμμαθητές τους. Γενικά, οι μαθητές που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες συνήθως αντιμετωπίζουν λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση από τον υπόλοιπο πληθυσμό και μπορεί να υφίστανται σοβαρές ανισότητες στην πρόσβαση στην εκπαίδευση και στα οφέλη από αυτήν. Το ευρωπαϊκό παρατηρητήριο των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας (EUMC), για παράδειγμα, επισήμανε ότι αυτό ισχύει για τα παιδιά των Ρομ σε ορισμένα κράτη μέλη²².

Σύμφωνα με την κοινή έκθεση της Επιτροπής για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη, «Τα παιδιά διατρέχουν υψηλότερο από το μέσο κίνδυνο φτώχειας στα περισσότερα κράτη μέλη. Σε ορισμένα από αυτά διατρέχει κίνδυνο σχεδόν ένα στα τρία παιδιά. [...] Τα άπορα παιδιά έχουν λιγότερες πιθανότητες από τα άλλα να έχουν καλή απόδοση στο σχολείο, να παραμείνουν εκτός του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, να έχουν καλή υγεία και να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία»²³. Η φτώχεια βλάπτει τη γνωστική τους ανάπτυξη και, τελικά, τις ακαδημαϊκές επιτυχίες τους²⁴. Γενικά, οι νέοι που έχουν μεγαλώσει σε λιγότερο ευνοϊκό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν το σχολείο πρόωρα²⁵.

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου αποτελεί σημαντικό πρόβλημα σε αρκετά κράτη μέλη. Η πρόοδος προς το στόχο της Ένωσης για μέγιστο όριο 10% μαθητών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο έως το 2010 είναι αργή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι οι προσπάθειες πρέπει να ενταθούν²⁶.

Οι εκπαιδευτικές πρακτικές και οι κοινωνιακές συνθήκες επίσης αλληλεπιδρούν. Υπάρχουν στοιχεία²⁷ που αποδεικνύουν ότι ο διαχωρισμός των παιδιών σε διαφορετικά σχολεία με βάση τις ικανότητές τους πριν από την ηλικία των 13 ετών («tracking») οξύνει τις διαφορές στο επίπεδο σπουδών λόγω κοινωνικής προέλευσης και οδηγεί σε ακόμη μεγαλύτερες ανισότητες στις επιδόσεις των μαθητών και των σχολείων.

Ερώτηση 4: Πώς μπορούν τα σχολικά συστήματα να καλύψουν την ανάγκη προώθησης της ισότητας, να ανταποκριθούν στην πολιτισμική πολυμορφία και να μειώσουν την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου;

2.5 Σχολείο για όλους

Υπάρχει η τάση στην Ευρώπη να φοιτούν όλοι οι μαθητές (ανεξαρτήτως των αναγκών τους) σε τάξεις γενικής κατεύθυνσης· ο αριθμός των φοιτούντων σε χωριστά «ειδικά» σχολεία φθίνει, επειδή τα σχολεία αυτά έχουν μετατραπεί σε κέντρα πόρων για την υποστήριξη του έργου των σχολείων γενικής κατεύθυνσης. Σύμφωνα με τους ειδικούς, «η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς παρέχει μια σημαντική βάση για την εξασφάλιση της ισότητας ευκαιριών για ανθρώπους με ειδικές ανάγκες σε όλες τις πτυχές της ζωής τους· προϋποθέτει ευέλικτα

²² Ρομ και πλανόδιοι στη δημόσια εκπαίδευση (*Roma and Travellers in Public Education*), EUMC, 2006

²³ Κοινή έκθεση για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη 2007.

²⁴ Μια θεματική μελέτη για την εξεύρεση των ορθών απαντήσεων σε επίπεδο πολιτικής για την πρόληψη της παιδικής φτώχειας (*A thematic study to identify what policy responses are successful in preventing child poverty*), Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Απασχόληση και Κοινωνικές Υποθέσεις, 2006.

²⁵ Μελέτη για την πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση, βασικές δεξιότητες και πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (*Study on Access to Education and Training, Basic Skills and Early School Leavers*), Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ EAC, 2005.

²⁶ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες 2006, 38.

²⁷ Βλέπε έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής: Παράρτημα της ανακοίνωσης της Επιτροπής με τίτλο *Αποδοτικότητα και ισότητα στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης*, 2006.

εκπαιδευτικά συστήματα που ανταποκρίνονται στις διαφορετικές και συχνά σύνθετες ανάγκες των επιμέρους μαθητών.»²⁸

Οι μορφές διδακτικής πρακτικής που υποστηρίζουν την ένταξη μαθητών με «ειδικές» ανάγκες περιλαμβάνουν: συνεργατική διδασκαλία, συνεργατική μάθηση, συνεργατική λύση προβλημάτων, ετερογενή ομαδοποίηση και συστηματική καθοδήγηση, διάγνωση, σχεδιασμό και αξιολόγηση της εργασίας του κάθε μαθητή. Τέτοιου είδους προσεγγίσεις είναι πιθανό να ωφελήσουν όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που είναι ιδιαίτερα προικισμένα ή ταλαντούχα²⁹.

Επομένως, οι προσπάθειες ένταξης των παιδιών με «ειδικές» εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να θεωρηθεί ως επέκταση της αρχής ότι το σχολείο μπορεί να οικοδομηθεί γύρω από τις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε παιδιού. Παρόλο που υπάρχουν αυτές οι τάσεις, σε ορισμένα κράτη μέλη η δυσaréσκεια από το είδος σχολικής φοίτησης που προσφέρει το δημόσιο οδήγησε έναν μικρό αριθμό γονέων να μορφώνουν τα παιδιά τους στο σπίτι.

Ερώτηση 5: Εάν ο στόχος των σχολείων είναι να ανταποκρίνονται στις επιμέρους μαθησιακές ανάγκες του κάθε μαθητή, πώς θα πρέπει να διαμορφωθούν τα προγράμματα, η σχολική οργάνωση και οι ρόλοι των εκπαιδευτικών;

2.6 Η προετοιμασία των νεαρών Ευρωπαίων για την ενεργό συμμετοχή στα κοινά

Η αύξηση της συμμετοχής των νέων ανθρώπων στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία είναι μια από τις σπουδαιότερες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η ευρωπαϊκή κοινωνία³⁰. Οι ουσιαστικοί δεσμοί μεταξύ σχολείου και ευρύτερου κόσμου – στη γύρω περιοχή, στην περιφέρεια, στο κράτος, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πέρα από αυτήν – έχουν αναγνωριστεί ως ζωτικής σημασίας για να προετοιμαστούν οι μαθητές να αναλάβουν τη θέση τους στην κοινωνία. Μέσω του σχολείου η κοινωνία βοηθά τους νέους ανθρώπους να προετοιμαστούν για να ζήσουν στο πλαίσιο μιας κοινότητας και να γίνουν υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες· δίνει μια ιδέα στους νέους για το τι σημαίνει υπεύθυνος ευρωπαίος πολίτης σε μια δημοκρατική κοινωνία^{31 32}.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, θέλοντας να συμβάλει στην αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, περιέγραψε τρόπους με τους οποίους μπορεί να καλλιεργηθεί το πνεύμα της δημοκρατίας στα σχολεία, με τη συμμετοχή μαθητών, γονιών και δασκάλων. Οι τρόποι αυτοί αποσκοπούν να δείξουν ότι η δημοκρατία δεν είναι ένα παιχνίδι που παίζουν οι ενήλικοι μεταξύ τους και ότι απαιτεί μια διαδικασία μάθησης εφ' όρου ζωής η οποία προϋποθέτει, αφενός, ότι οι μελλοντικοί ενήλικοι πολίτες έχουν ανατραφεί σε πνεύμα δημοκρατίας και, αφετέρου, ότι την έχουν ασκήσει στο δικό τους επίπεδο. Η δημοκρατία στα σχολεία έχει επίσης πρακτικό λόγο

²⁸ Βασικές αρχές για την ειδική αγωγή (*Key principles for Special Needs Education*), Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής, 2003.

²⁹ Συμμετοχική Εκπαίδευση και Πρακτικές στην Τάξη. Ευρωπαϊκός φορέας για την ανάπτυξη της ειδικής αγωγής. Στη διεύθυνση: http://www.european-agency.org/iecp/iecp_intro.htm

³⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, Σύμφωνο για τη Νεολαία· Ψήφισμα του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, όσον αφορά τους κοινούς στόχους για τη συμμετοχή και την ενημέρωση των νέων (EE C 295 της 5.12.2003)

³¹ *Αγωγή του πολίτη στο σχολείο στην Ευρώπη (Citizenship Education at School in Europe)*, Eurydice, 2005.

³² Εκπαίδευση και πολίτης: έκθεση σχετικά με τον ευρύτερο ρόλο της εκπαίδευσης και τις πολιτισμικές της πτυχές. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έγγραφο αριθ. 13452/04.

ύπαρξης: είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και υπευθυνότητας μέσα στα σχολεία³³.

Ωστόσο, οι τάσεις αυξημένης βίας, ριζοσπαστισμού και φονταμενταλισμού στην κοινωνία και οι εκδηλώσεις ρατσισμού, ξενοφοβίας, ομοφοβίας και σεξισμού αναπόφευκτα έχουν την αντανάκλασή τους στις σχολικές κοινότητες· η εκφοβιστική συμπεριφορά αποτελεί πρόβλημα το οποίο πολλά κράτη μέλη θεωρούν ότι πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά προτεραιότητα.

Ερώτηση 6: Πώς μπορούν οι σχολικές κοινότητες να προετοιμάσουν τους νέους ανθρώπους να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες και να τους εμφυσήσουν θεμελιώδεις αξίες όπως η ειρήνη και η ανοχή της διαφορετικότητας;

2.7 Εκπαιδευτικοί – βασικοί παράγοντες αλλαγής

Η συμβολή του προσωπικού του σχολείου και ιδίως των εκπαιδευτικών αποτελεί κλειδί για την επιτυχία του κάθε σχολείου. Οι δάσκαλοι είναι οι διαμεσολαβητές μεταξύ ενός γοργά εξελισσόμενου κόσμου και των μαθητών που ετοιμάζονται να μπουν στον κόσμο αυτό.

Η δουλειά του εκπαιδευτικού γίνεται ολοένα και πιο απαιτητική: εργάζεται με πιο ετερογενείς ομάδες μαθητών σε σχέση με το παρελθόν (ετερογενείς όσον αφορά τη μητρική γλώσσα, το φύλο, την εθνική καταγωγή, το θρήσκευμα, τις ικανότητες κ.λπ.)· οφείλει να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που προσφέρονται από τις νέες τεχνολογίες, να ανταποκριθεί στο αίτημα της εξατομικευμένης μάθησης και να μάθει στους μαθητές πώς να μαθαίνουν αυτόνομα και για όλη τους τη ζωή· τέλος, αναλαμβάνει, ενδεχομένως, επίσης πρόσθετα καθήκοντα λήψης αποφάσεων ή διοικητικά καθήκοντα, ως συνέπεια της αυξημένης σχολικής αυτονομίας.

Επιπλέον, σε πολλά σχολεία το περιβάλλον είναι προβληματικό· επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε εκπαιδευτικούς καταγράφεται σε πολλά κράτη μέλη. Μια πρόσφατη μελέτη³⁴ κατέγραψε 37 διαφορετικούς περιβαλλοντικούς και οργανωτικούς παράγοντες που προκαλούν στρες ή παθήσεις συνδεδεμένες με το στρες σε εκπαιδευτικούς. Επομένως, τίθενται ζητήματα σχετικά με τις συνθήκες εργασίας και την υποστήριξη που χρειάζεται το εκπαιδευτικό προσωπικό.

Πολλά κράτη μέλη έχουν δυσκολίες να κρατήσουν στο σχολείο τους πεπειραμένους εκπαιδευτικούς τους. Γενικά, στις χώρες για τις οποίες έχουμε στοιχεία, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών συνταξιοδοτούνται από την εργασία τους αμέσως μόλις τους δίνεται η ευκαιρία. Το γεγονός αυτό συνιστά για τα κράτη μέλη πρόβλημα – να αντικαταστήσουν την πείρα που χάνεται – αλλά και ευκαιρία – να επενδύσουν στην αρχική κατάρτιση μιας νέας φουρνιάς εκπαιδευτικών και να βελτιώσουν τις δεξιότητες των εν ενεργεία εκπαιδευτικών. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη συνεργάζονται τώρα, μέσω του προγράμματος «εκπαίδευση και κατάρτιση 2010», με σκοπό να βρουν τρόπους βελτίωσης της ποιότητας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών.

Ερώτηση 7: Πώς μπορεί να καταρτιστεί και να υποστηριχθεί το εκπαιδευτικό προσωπικό ώστε να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει;

³³ Συμβούλιο της Ευρώπης, «Η δημοκρατία στα σχολεία» (Democracy in Schools)

³⁴ Education International (EI) Ευρωπαϊκή Συνδικαλιστική Επιτροπή Εκπαιδευτικών (ETUCE), *Μελέτη για το στρες: τα αίτια του στρες στους εκπαιδευτικούς, τα αποτελέσματά του και προτεινόμενες μέθοδοι για τη μείωσή του (Study on Stress: The cause of stress for teachers, its effects, and suggested approaches to reduce it)*.

2.8 Βοήθεια προς τις σχολικές κοινότητες για την ανάπτυξή τους

Ο διευθυντής, ο γυμνασιάρχης και ο λυκειάρχης έχουν ζωτικό διοικητικό και ηγετικό ρόλο στη λειτουργία του σχολείου. Υπάρχουν πολλά μοντέλα διοίκησης σχολείου στην Ευρώπη. Μερικά συστήματα δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στους ηγέτες ή ηγετικές ομάδες των σχολείων («school leaders») που καθορίζουν το ρυθμό και την κατεύθυνση της αλλαγής, διευκολύνουν την ανοιχτή επικοινωνία, ενθαρρύνουν τη δημιουργική σκέψη και την καινοτομία, δίνουν κίνητρα στο προσωπικό και στους μαθητές για μεγαλύτερες επιτυχίες και λειτουργούν ως παράδειγμα, εφαρμόζοντας πρώτοι αυτοί την αρχή της διά βίου μάθησης. Σε άλλα συστήματα ο ρόλος του ηγέτη του σχολείου δεν υπάρχει.

Ο δημόσιος διάλογος στρέφεται ολοένα και περισσότερο γύρω από το αίτημα συνεργασίας των σχολείων με άλλους φορείς και οργανισμούς. Υπάρχουν διαφορετικές διαδικασίες που εξασφαλίζουν ότι τα σχολεία λογοδοτούν στις κοινότητες από τις οποίες εξαρτώνται. Σε ορισμένες χώρες οι γονείς και άλλοι συντελεστές εκπροσωπούνται στα όργανα διοίκησης με ευρείες εξουσίες όσον αφορά την πρόσληψη προσωπικού, τα οικονομικά, τη σχολική δεοντολογία και το πρόγραμμα· σε άλλες, όλες αυτές οι αρμοδιότητες ανατίθενται σε κεντρικό επίπεδο. Η εκτεταμένη χρήση σχολικών εγκαταστάσεων για εξωσχολικές δραστηριότητες ή ως εκπαιδευτικού πόρου για ολόκληρη την κοινότητα (όπως τα τοπικά κέντρα επιμόρφωσης) μπορούν να βοηθήσουν στην προαγωγή των ευκαιριών διά βίου μάθησης.

Τα συστήματα αξιολόγησης και επιθεώρησης μπορούν να παράσχουν πολύτιμη ανατροφοδότηση στο σχολείο ώστε να αξιοποιήσει τις επιτυχίες του και να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες ανάγκες. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο³⁵ συνέστησαν το 2001 στα κράτη μέλη να θεσπίσουν διαφανή συστήματα αξιολόγησης της ποιότητας και τα ενθάρρυνε να δημιουργήσουν ένα ισορροπημένο πλαίσιο αυτοαξιολογήσεων του σχολείου και τυχόν εξωτερικών αξιολογήσεων, να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στη διαδικασία όλων των ενδιαφερόμενων παραγόντων και να διαδώσουν τις καλές πρακτικές και τα διδάγματα. Παρόλα αυτά, οι γονείς, οι μαθητές και άλλα μέλη της σχολικής κοινότητας συμμετέχουν ολοένα και πιο σπάνια σε αξιολογήσεις σε σύγκριση με τους εκπαιδευτικούς και τα σχολικά συμβούλια³⁶. Ένα βασικό ζήτημα είναι ο βαθμός στον οποίο η αξιολόγηση και η βαθμολόγηση της επίδοσης ενός σχολείου μπορεί να λάβει υπόψη της το κοινωνικοοικονομικό και το εκπαιδευτικό προφίλ των μαθητών, ώστε να καταδειχθεί η προστιθέμενη αξία που επιφέρει το σχολείο.

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην Ευρώπη όσον αφορά το βαθμό στον οποίο τα σχολεία έχουν την αυτονομία να θέτουν τα ίδια τους στόχους τους, να διαμορφώνουν τα προγράμματά τους, να επιλέγουν και να αμείβουν το προσωπικό τους και να εφαρμόζουν τυχόν αλλαγές που κριθούν, ενδεχομένως, απαραίτητες βάσει της αξιολόγησης.

Ερώτηση 8: Πώς μπορούν οι σχολικές κοινότητες να έχουν την κατάλληλη ηγεσία και τα κίνητρα που χρειάζονται για να επιτύχουν; Πώς θα αποκτήσουν την αρμοδιότητα να αποφασίζουν οι ίδιες για το πώς θα αναπτυχθούν ώστε να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και στα μεταβαλλόμενα αιτήματα;

³⁵ Σύσταση περί ευρωπαϊκής συνεργασίας για την αξιολόγηση της ποιότητας στη σχολική εκπαίδευση ΕΕ L 60/53 1.3.2001.

³⁶ Αξιολόγηση σχολείων που παρέχουν υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ευρώπη (Evaluation of Schools Providing Compulsory Education in Europe). Eurydice 2004.

3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Όσα προαναφέρονται δεν αποτελούν εξαντλητικό κατάλογο των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα σχολεία και τα σχολικά συστήματα· ωστόσο, χρησιμεύουν για να καταδειχθούν οι σημαντικές πιέσεις υπό τις οποίες αυτά λειτουργούν. Προκύπτει λογικά το συμπέρασμα ότι ο θεσμός του σχολείου δεν μπορεί να παραμείνει στατικός εάν ο στόχος του είναι να λειτουργήσει ως θεμέλιο για τη διά βίου μάθηση και να συμβάλει πλήρως στην κοινωνική και οικονομική ευημερία των κρατών μελών.

Οι συμμετέχοντες καλούνται τώρα να απαντήσουν σε ορισμένα ή σε όλα τα ερωτήματα που τέθηκαν εντοπίζοντας (1) τις ενέργειες τις οποίες θα θεωρούσαν σκόπιμο να προωθήσουν στο εθνικό τους πλαίσιο για να εξασφαλίσουν ότι τα σχολεία προσφέρουν την ποιότητα εκπαίδευσης που χρειάζεται για τον 21ο αιώνα· και (2) να εντοπίσουν τρόπους με τους οποίους η ευρωπαϊκή συνεργασία³⁷ μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά τα κράτη μέλη να εκσυγχρονίσουν τα συστήματά τους.

³⁷

Η ευρωπαϊκή συνεργασία υλοποιείται κυρίως στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας «εκπαίδευση και κατάρτιση 2010» και μέσω των εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης που σχεδιάστηκαν για να συμβάλουν στη στρατηγική της Λισαβόνας.

ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1. Πώς μπορούν να οργανωθούν τα σχολεία έτσι ώστε να παρέχουν σε όλους τους μαθητές το πλήρες φάσμα των βασικών ικανοτήτων;
2. Με ποιον τρόπο μπορούν τα σχολεία να εφοδιάσουν τους νέους ανθρώπους με ικανότητες και κίνητρα για μάθηση εφ' όρου ζωής;
3. Πώς μπορούν να συμβάλουν τα σχολικά συστήματα στην υποστήριξη της μακροπρόθεσμης διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη;
4. Πώς μπορούν τα σχολικά συστήματα να καλύψουν την ανάγκη προώθησης της ισότητας, να ανταποκριθούν στην πολιτισμική πολυμορφία και να μειώσουν την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου;
5. Εάν ο στόχος των σχολείων είναι να ανταποκρίνονται στις επιμέρους μαθησιακές ανάγκες του κάθε μαθητή, πώς θα πρέπει να διαμορφωθούν τα προγράμματα, η σχολική οργάνωση και οι ρόλοι των εκπαιδευτικών;
6. Πώς μπορούν οι σχολικές κοινότητες να προετοιμάσουν τους νέους ανθρώπους να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες και να τους εμφυσήσουν θεμελιώδεις αξίες όπως η ειρήνη και η ανοχή της διαφορετικότητας;
7. Πώς μπορεί να καταρτιστεί και να υποστηριχθεί το εκπαιδευτικό προσωπικό ώστε να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει;
8. Πώς μπορούν οι σχολικές κοινότητες να έχουν την κατάλληλη ηγεσία και τα κίνητρα που χρειάζονται για να επιτύχουν; Πώς θα αποκτήσουν την αρμοδιότητα να αποφασίζουν οι ίδιες για το πώς θα αναπτυχθούν ώστε να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και στα μεταβαλλόμενα αιτήματα;